

Mahaingurua

Marie Cardinal-en “Hori esateko hitzak”

Ermiñe Madariaga

Hogeitamar urtetako emakume frantses bat lur-jota dago. Etengabe galtzen du odola, odol horrek bere bizitza osoa uholdelur batek bezala zikintzen duelarik. Ez daki gaitz hori nondik datorkion. Medizina tradizionalaren aukerak ahitu ondoren, psikoanalisia egitea erabakitzen du, azken erremedio gisa.

1. Deskubrimenduak

Liburuan zehar sarri ageri den “gaitz” hori, Cardinal-ek “gauza” deitzen du. Zehaztu gabeko eta beldurgarria den “gauza” bat. Hitz horrekin, bere oinazea, odola, odolaren atzeko obsesioa ulertu behar da.

Psikoanalisia hasi baino lehen, “gauza”k, gorputz eta gogo, zeharo menperatzen du. Ez daki zer den, edo ez du jakin nahi,

baina "gauza" jabetzen da pertsonaz, ez alderantziz. Bere bizitza, nortasuna eta izaera oinarri horren inguruan, eta horren inguruan soilik, eraikitzen da.

Hasieran onartzen ez badu ere, eromenetik hurbil dagoela deskubritzen du, bere aparteko mundu berezian hertsia dagoelako, "gauza" horren menpe, eta ez diolako kanpoko munduarekin, bes-teekin, harremanak izaten uzten.

Bigarren deskubrimendua: bere gogoan sartua dagoela obsesio hori eta ez dela, uste zitekeen bezala, gorputzeko gaitza (nahiz odol-galerak esplikazio gabeak izan) eta bere burua ezagutu edo berrezagutu behar duela, egoera hori gainditzekotan: bere buruan gorderik dituela gaitzaren kausak eta bertan bilatu beharko dituela giltzak.

Gainerako deskubrimenduak aita-amekin lotuak daude. Amarekin bereziki, Marie sortu zenerako, ama apartaturik zegoen eta.

Deskubrimenduetan funtsezkoena, amaren aborto frakasatua da. Amak, Marie-z haurdun zelarik, gorriak ikusi zituen. Ume hura galtzea desiratzen zuen eta mugimendu bortitzenak egin zituen haur hartatik libratzeko. Behin, aitortu egin zion alabari.

"Nere amaren alukeria deitu dudana ez zen abortatu nahi izatea (une batzuetan emakume bat ez da ume bat maitatzeko gauza, ume bat izateko gauza), aitzitik, haren alukeria zen bere desio gogorraren sakoneraino ez joatea, behar zenean ez abortatu izana; gero bere gorrotoa nere gain proiektatzen segitzea, ni haren barruan mugitzen nintzenean eta azkenik bere krimen ergela, bere hilketa-saio eskasak neuri kontatu izana".

Hau litzateke deskubrimendurik funtsezkoena. Hortik aurrera, haur honen bizitza erdi-galdua, erdi-ustela izango da: haurrak amaren maitasuna erakartzeko, irabazteko, bereganatzeko egingo dituen komeriak eta ahaleginak alferrikakoak izango dira; eta maitasun frustratuaren ordaina, gorrotoa izango da.

Etxeko famili giroa eskasa bada, inguruko ere ez da makala. Algeriako giroari dagokio. Frantses giro burges eta kolonialista batean murgildua zegoen pertsonaia, Algeria independentzia lortzeaz zegoenean. Cardinal ez da giro horretaz jabetzen, amaren printzipio burges, elitista eta seguruak hauts artean desagertzen bait dira bapatean, independentzi giroa nagusitu ahala.

Famili giroa erdi-hautsirik baldin badu, bere haurtzaroarekin lotzen duen Algeria "frantses kolonia" ere sakabanatzen ari da.

2. Bi nortasun eta bien arteko loturarik eza

Kontestu honetan, idazlea bi pertsona desberdinetan gorpuzten da: bitan zatitzen da, ondorioz, liburuaren bizkarrezurra. Batetik, itxurak, hezkuntza, amak inposatu dizkion joko-erregelak, pentsatzeko arau eta moldeak (kolonialismoaren barruan, klase sozialaren, fedearen eta emakume izatearen baldintzen arabera); eta bestetik, barneko izaera, amodio-premia, ulermina Algeriako egoerari dagozkionetan, gusto propioak dituen pertsona bat. Adibide gisa, kontradikzioa oso nabari geratzen da karrera hautatu behar duenean: gustoei kasu egin balie, Matematika hautatuko zukeen; baina, amaren aholkua segituz, Filosofia hartzen du azkenean. Amaren argumentua bikoitza da: bateko, Matematika ez dela femeninoa, eta, besteko, horrelako karrera batekin ez duela se narrik harrapatuko.

Esan bezala, amaren bitartez gizarte-klase batek inposatu dizkion arauak dauzkagu, eta, bestetik, arau horietatik *urrun geratzen den zinezko, benetako, jatorrizko emakumea*. Urteak joan eta urteak etorri, emakumeak bereganatu egingo du arauen sistema, bere-bere egingo, arau horien produktu soil bilakatuko da, itxura moldatuen eramale, eta, 30 urterekin, den pertsona jatorrizko pertsonatzat hartuko du. Horrela, sekulako desfasea gertatu zaio.

Adin horretan, pertsona horrek ez du zerikusirik, ez du loturarik, umetan zen pertsonarekin. Bikoiztasun horretan, lotura hautsi egin da: Cardinal beste pertsona bilakatu da: orain bizi den pertsona bestearengandik zeharo arrotzu da, arrotz bilakatu da. Ez hori bakarrik: nortasun berriak uxatu egin du jatorrizkoa.

Bapatean, eztanda egingo du pertsona horrek. Jatorrizko zerbaitek, kasu honetan odolak, gainditu egingo du; odol-galerak jatorrizkoaren seinale dira eta. Dena apurtzen da, dena desegiten da. Horrexegatik hainbeste erreferentzia usteltze-, deuseztatze-, deskonposizio-irudiekin:

"Begiak irekitzen banituen, kanpokoaren deskonposizioa nuen bizitzen, gauzena eta airearena. Begiak ixten banituen, barrukoaren deskonposizioa nuen bizitzen, neure zelulena, neure haragiarena. Beldurtu egiten ninduen horrek. Ez ezerk ez inork geldieraz zezakeen, ezta segundo batez ere, guzti horren usteltzea".

Bi bloke horien zubia, psikoanalisi izango da. Eta psikoanalisiaren atzean, *hitzak* daude. Hitz horiek bereak dituenek, har ditzagun zuzenean bere liburutik, oharteraziz hitz horien bilaketak zazpi urte luze iraua ziola.

“Pisatu ote nuen inoiz hitzen pisua, susmatu ote nuen horien garrantzia? Liburuak idatziak nituen hitzekin, objektuak ziren hitzekin, ordena baten arabera jartzen nituen, nire ustez ordena koherente, egoki eta estetiko baten arabera jartzen nituen hitzekin. Ikusi gabea nuen materia bizia zeukatela. Ezin bazter nitzakeen eta leku-aldaketa guztietan neurekin eramaten nituen altzari eta objektuak, nere etxean, ezartzen nituen bezal-bezalaxe ezarriak nituen hitzok neure orrialdeetan”.

Hitz horien bitartez, nortasuna berreskuratzea lortzen du. Arma bakarra, izan ere, bere barrutik jalgitako hitzak ditu. Baina hitz guztiak ez dira hain inozenteak:

“Hitz guzti horiek gauzen balioa adierazteko balio zuten, ez, ordea, hauen bizia adierazteko. Aspaldidanik ezarria zegoen balioen hierarkia, belaunaldiz belaunaldi transmititua zegoen: hitz-ilara bat, eskeletutzat eta garauntzat balio zidana. Berak zeukan, objektuen balioa ezezik, jendearen, sentimenduen, sentsazioen, pentsamenduen, herrien, arrazen eta erlijioen balioa. Unibertso osoa etiketatua, ordenatua, klasifikatua zegoen behin-betiko. Batez ere ez pentsa, ez gogoetarik egin, ez auzitan jar, denbora galtzea litzateke hori, beste klasifikazio batera iristea ezinezkoa zen eta. Balio burgesak bakarrik ziren onak, ederrak, inteligenteak, berak onenak. Halako moldez, non ez bait nintzen ohartu ere balio burgesak deitzen zitzaie. Balioak ziren niretzat, beste gabe”.

Hitzak, berbak, hitzak... Baina hor dago asko kostatako emaitza: 37 urterekin sortu-berri den emakume bat.

3. Arrakasta

Liburua 1975ean plazara zen: pil-pilean ziharduten orduan feminismoaren korronteez. Liburuaren arrakasta, emakumezko lekukotasun pertsonal bat eskaintzeari zor zaiolakoan nago. Ez zen makala, emakume batek bere bizitza hain biluzik erakustea, horrelako gai bat garai haietan argitaratzen ausartzea; eta zarata eta zalaparta sortu zituen.

Hori esateko hitzak liburuak esperantza doblea sortu zuen. Batetik, norberaren hitzak sortzeko ahalmena, batez ere emakumeen hitzak, ordurarte hitz guztiak matxismoz kargaturik zeudela uste bait zen. Hitzak forma berriz janzteko aukera paregabearen ilusioa sortu zen. Emakumeek emango zieketen hitzei esanahi berria, edukin zuzena, zeramaten pisu astuna ezabatuz, zuten karga eta agresibitatea leunduz.

Bigarren esperantza, errekupeazioaren posibilitatea izan zen. Izan ere, 30 urtetako emakume bat porru eginda ezagutuz eta zaz-

pi urteren buruan berpizten eta sortzen dela ikusiz eta frogatuz, nola ez pentsa gainerako emakumeek ere, nahiz eta 2.000 urtez besteen menpean bizi izan, beren nortasuna berreskuratzeko aukera guztiak ez dituztela galduak? Zentzu hori bait du berreskurape-nak: norberaren nortasuna ezagutzeko aukera izatea, eta ez gainetik ezarritako arau batzuen esklabu izatea.

Ilusio berri bat zekarren *Hori esateko hitzak* liburua, esperantzaz betetako aukera berriak eskaintzen zituen Cardinal-en lekukotasunak.

E.M.

LES MOTS POUR LE DIRE (Marie CARDINAL)

En las páginas que preceden se ofrece una breve glosa de Les Mots pour le dire, de Marie Cardinal (1975), como muestra de una literatura feminista que depara a la mujer, secularmente oprimida, una ventana de esperanza de cara a su liberación. La obra parte desde un nivel de descubrimientos personales en que la protagonista se percibe primeramente como ser rechazado, originalmente por su madre y después por el contorno social extremadamente contrapuesto que le rodea (Argelia colonial/Argelia en lucha), al tiempo que se entiende como ser radicalmente escindido, entre dos códigos de valores antagónicos. Sólo una autocomprensión psicoanalítica, que le dota de palabras vírgenes con que ordenar su realidad, permitió a Marie Cardinal la apropiación, integradora y liberadora, de su propia realidad ya madura. La novela vino a ser una parábola modélica de la condición femenina.

Dans les pages qui précèdent on nous offre une courte glose de l'oeuvre d'une littérature féministe qui offre à la femme, séculairement opprimée, une fenêtre d'espérance vis à vis de sa libération. L'oeuvre part du niveau des découvertes personnelles, où la protagoniste se vit tout d'abord comme un être rejeté originai-remment par sa mère, et ensuite par l'entourage social extrêmement opposé qui l'entoure (L'Algérie coloniale / l'Algérie en lutte), tandis que l'on saisit comment être radicalement scindé entre deux codes de valeurs antagoniques. C'est fut uniquement une compréhension psychoanalytique d'elle-même que permit à Marie Cardinale l'appropriation, intégrante et libératrice de sa propre réalité déjà mûre, et lui offrit des paroles vierges pour pouvoir la mettre en ordre. Le roman est devenu une parabole modèle de la condition féminine.